

• پارادایم های در حال تغییر

• جنبش های اجتماعی

• نگرش فرهنگی

• کاظم علمداری

• 18 فوریه 2010

دو نگرش و روش عمده در دگرگونی های جامعه

تغییر دولت محور

- کلان، تغییر ساختاری، انقلابی، همراه با خشونت، نظامی، براندازی دولت
 - ابزار مبارزه: حزب، جبهه و ارتش آزادیبخش
 - نمونه ها: انقلاب های کلاسیک، انقلاب 1357 ایران
- اسامی چند جامعه شناس که در باره این روش نظریه داده اند

چارلز تیلی
سیدنی تارو
داگ مک آدم
تدا اسکاکپول

Clarles Tilly,
Sidney Tarrow,
Doug McAdam,
Theda Skocpol,

با تاکید روی نقش:
تشکل های انقلابی
آگاهی و روحیه انقلابی مردم
شرایط انقلابی جامعه

تغییر جامعه محور

خرد، فرهنگی، اصلاحی، تدریجی،
پرهیز از خشونت، سر انجام واگذاری
دولت به مردم

در ادامه تنها نگرش جامعه محور
(فرهنگی) توضیح داده می شود

تغییر جامعه محور

تغییر خرد: یعنی فرهنگی، اصلاحی، تدریجی،

پرهیز از خشونت که سرانجام به واگذاری دولت به مردم منجر می شود

نمونه ها: آمریکا (جنبش برای حقوق مدنی)، هند (جنبش برای استقلال)، اروپای شرقی جنبش برای آزادی و دموکراسی

دلایل پیدایش و ادامه جنبش ها

1. فراهم شدن فرصت سیاسی

2. سازماندهی مردم با استفاده از امکانات نهاد های موجود: دانشگاه، مسجد، کار، رسانه ...

3. فریمینگ (Framing) = پروسه شناخت از فرهنگ، ارزش ها و هنجارهای اجتماعی،

روانشناسی جامعه،

نقش کنشگران سیاسی (نخبگان) در هدایت جنبش و فریم کردن خواست های مدنی / سیاسی
در فرهنگ جامعه

زمینه تئوریک تغییر جامعه محور (جنبش پرهیز از خشونت)

- در ارتباط با جنبش پرهیز از خشونت از دو نظریه جامعه شناسی بهره می گیریم:
- 1- نظریه کنش متقابل روزانه اثر اروینگ گافمن (Erving Goffman)

• بر اساس نظریه گافمن جنبش اجتماعی بعنوان یک واقعیت اجتماعی در نتیجه کنش متقابل افراد بوجود می آید. پس برای رشد آن نیز افراد باید مدام در ارتباط با یکدیگر باشند و با رد و بدل کردن خواست های و اخبار و فعالیت ها جنبش را تقویت کنند

- 2- بر اساس نظریه گافمن دو جامعه شناس دیگر یعنی:

• دیوید اسنو (D. Snow)، رابرت بن فورد (R. Benford) نظریه پیروسه هم خوان سازی را بوجود آوردند (Frame alignment process)

• هم خوان سازی خواست ها و شعارها با ارزش های جامعه

• بر اساس این نظریه جنبش اجتماعی باید

• با کاربرد زبان قانونی، اخلاقی، مشروع و انگیزش زا در چارچوب فرهنگ جامعه حرکت کند

نمونه تاریخی

- نمونه تاریخی :
- سخنرانی معروف مارتین لوتر کینگ در آمریکا باعنوان
- “من یک رؤیا دارم” (I have a dream speech)
- مخالفان نیز نتوانستند با محتوای این سخنرانی که با ارزش های جامعه آمریکا، یعنی برابری خوانایی داشت، مخالفت کنند.
- او همچنین توانست مبارزات ضد جنگ را با خواست برابری نژادی و جنسی در آمریکا ارتباط دهد و جمعیت بزرگی از مردم ضد جنگ را با جنبش مدنی همراه سازد.
- در ایران باید خواست های مشترک مردم صدای واحد بیابد. خواست آزادی انتخابات باید با خواست حقوق برابر شهروندی، قومی، جنسیتی و مذهبی، و مقابله با فقر و فساد و استبداد حکومتی پیوند بخورد. نماد همبستگی واحد (سبز) / سرود ملی، اشعار و ترانه ها و هنرهایی که این خواست ها را بیان کند
- استفاده از نماد هایی که پرهیز از خشونت را تبلیغ و ترویج کند

ادامه زمینه های تئوریک

- 3- سومین نظریه ای توضیح گر دگر گونی جامعه محور جنبش پرهیز از خشونت:

- پیر بوردیو، Pierre Bourdieu

- بوردیو جامعه شناس سر شناس فرانسوی بر مناسبات دیالکتیکی (دو طرفه و پویا) میان فرد و جامعه تکیه می کند.

- یعنی تغییر متقابل ذهنیت و عینیت. در نتیجه این رابطه متقابل هم فرد تغییر می کند و هم جامعه. این باعث رشد دائمی سازندگان جنبش، یعنی مردم، و خود جنبش، یعنی جامعه نوین خواهد شد. در 9 ماه گذشته جنبش سبز شاهد این تحول دو جانبه از بالا تا پایین بوده است.

دو جنبه اساسی دیگر نظریه بوردیو

- **الف: هبیتوس (Habitus) یا ساخت ذهنیت افراد، یا عادت پایدار** که هدایت گر عمل افراد است. افراد و گروه ها ارزش ها خود را از جامعه خود می گیرند، ولی ارزش ها را تغییر می کند. بطور مثال لوتر کینگ فرهنگ نابرابری نژادی را که مردم به آن عادت کرده بودند، به برابری تبدیل کرد. تا آن زمان بسیاری از سیاهان نیز آموخته بودند که نابرابری نژادی طبیعی است.
- **جنبش اجتماعی در ایران** نیز می تواند با تعیین ارزش های نوین ساخت ذهنی نوین یا فرهنگ یا عادت نوین بسازد. مثلا آزادی و حقوق برابر شهروندی به اصلی نوین تبدیل شود و جای تبعیض مذهبی را بگیرد.
- **ب: میدان (Field) یعنی عرصه فعالیت ها و رقابت های افراد و گروه ها.** افراد و گروه ها در میدان های مختلف اقتصادی، سیاسی، آموزشی، فرهنگی، هنری، ورزشی و غیره فعالیت و رقابت می کنند. میزان سرمایه (قدرت و نفوذ) افراد و گروه ها در میدان ها متفاوت است.
- **مهمترین میدان، سیاست است** که بقیه را در کنترل می کند. جنبش اجتماعی جامعه محور می کوشد با فعالیت در میدان های مختلف ارزش های نوینی را ایجاد کند که سرانجام به تغییر در میدان سیاست بدل شود. شبکه های ارتباطی میان افراد در این میدان ها نقش اساسی دارند.

بخش 2

نمونه هایی از شیوه
های کاربردی

بخش 2

نمونه هایی از شیوه های کاربردی

- برای رشد جنبش باید **نهادهای موازی** با نهادهای رسمی و دولتی (NGO) ایجاد شود.
- فعالیت های باید اخلاقی، غیر ایدئولوژیک، پرهیز از جو زدگی و پراگماتیسمی (عمل گرایانه) باشد
- شعار های اصلی جنبش اصلاحی باید خواست همه شهروندان و گروه های اجتماعی (قومی، دینی، جنسیتی، صنفی) را در بر بگیرد.
- **برای مثال در جنبش مدنی آمریکا:** سیاهان، زنان، دانشجویان ضد جنگ، کشاوران، ایندین ها، هم جنس گرایان شرکت داشتند. خواست همه آنها در شعار واحد حقوق مدنی گتجانده شده بود.
- **اروپای شرقی:** نفی دیکتاتوری، خواست دمکراسی، آزادی سیاسی همگانی بود
- **در ایران 1357:** شاه باید برود، آزادی، استقلال، جمهوری (اسلامی) همگانی بود
- **در ایران امروز:** انتخابات آزاد، رفراندوم برای تعیین نوع حکومت خواست همگانی است

سازماندهی / رهبری / استراتژی / تاکتیک

- قدرت اجتماعی در مناسبات اجتماعی است. قدرت اجتماعی از سازماندهی مردم ناشی می شود.
- تبدیل رفتار فردی به الگوهای اجتماعی (گروهی)
- ایجاد جزیره های قدرت های فرهنگی، سیاسی، شغلی، دانشگاهی و دانشجویی و دانش آموزی در سراسر ایران و خارج از ایران و پیوند آنها با یکدیگر (تقش رهبری در هدایت آنها)
- پرهیز از خشونت باید استراتژی جنبش اجتماعی باشد.
- پارادوکس سرکوب، یعنی آلوده شدن جنبش به خشونت، سرکوب های حکومتی را مظانف و توجیه می کند و تضاد میان مردم و رژیم را به جدال میان مردم و عوامل سرکوب (نیروی انتظامی) تقلیل می دهد و مانع پیوستن آنها به جنبش می شود. یعنی برخورد ها شخصی می گردد.
- توجه به افکار عمومی برای تعیین تاکتیک های مرحله ای جنبش بسیار مهم است
- پیوند ساخت طبقاتی (افقی = اقتصادی) جامعه با ساخت دموگرافیک (عمودی = فرهنگی)
- تلاش برای تغییر همزمان از بالا و پایین در مناسبات قدرت و جامعه

طرح خواست ها

- **بارتاب دادن ارزش های فرهنگی در جنبش مدنی (فریمینگ)**
- **1- نفی:** نفی روزانه وضعیت حاکم از طریق مقابله با فساد اخلاقی، مالی، سیاسی، فقر، بی عدالتی، بیکاری، تورم، سرکوب، خشونت، و بی قانونی، و مقابله با رژیم برای دشمن تراشی ها خارجی
- **2- ایجابی:** تکرارخواست های به حق مردم،
 - ارائه بدیل مطلوب و شورانگیز مانند آزادی و آزادی درسیاست، انتخابات، اندیشه و بیان، اجتماعات، رسانه ها، احزاب و نهادهای مدنی و صنفی
 - آموزش همگانی در باره حقوق مدنی افراد (برابری حق شهروندی: زن و مرد، اقوام و ادیان)
 - جدایی دین از دولت. دین بعنوان یک امر شخصی و دولت بعنوان یک نهاد همگانی باید از هم جدا باشند
- **انتخاب نوع حکومت از طریق رفراندوم بعنوان یک اصل قانونی و مشروع**
- **نفت منبع در آمد مشترک همه ایرانیان است.** دولت موظف است که بطور منظم گزارش درآمد و هزینه کردن آنرا به عموم مردم اطلاع دهد و مجلس باید بر آن نظارت دائمی داشته باشد

اهرم های مقاوت مدنی

- مقاوت مردم در برابر دولت باید **سازمانی و جمعی** شود
- آموزش سازمان دادن قدرت بی قدرتان
- **ایجاد تشکل** های فرهنگی، مدنی، مالی، آموزشی، رسانه ای، هنری، شبکه ای
- فراگرفتن **شیوه های مقاومت** در همکاری نکردن با دولت زورگو و مداخله روزانه خالی از خشونت
- **سازش** برای امتیازهای تدریجی به سود دموکراسی
- سازمان دادن **اعتصاب های** شغلی، سراسری، شعار نویسی در شرایط نبود رسانه آزاد

اهرم های مقاوت مدنی

- ایجاد فضای بحث محل های عمومی تجمع (خیابان، دانشگاه، کوه) برای بحث و گفتگوهای جمعی
- تحریم سازمان یافته کالاهای کمپانی های داخلی و خارجی که با رژیم همکاری می کنند در داخل و خارج ایران (مانند تحریم کالا های چینی)
- فراهم آوردن امکانات استفاده از تکنولوژی ارتباطی و خبررسانی برای همگان
- استفاده از هنر، ورزش، سینما و دیگر سرمایه های نمادی برای دست یابی به حقوق برابرشهروندی
- ایجاد همبستگی از طریق بزرگداشت اسطوره های ملی و قومی و دینی (کوروش، بابک خرمدین، جنبش مشروطه، مصدق، مناسک مذهبی و ...)

زنان، اقوام و ادیان

- با اقوام فراوان، ایران همیشه ایران
- با اقوام فراوان، چه سر بلنده ایران
- تا زن نباشه آزاد، ایران نمی شه آباد
- عصر حقوق بشره، زورگویی ها بی اثره
- دولت اگر خرد داره، کاری به ادیان نداره
- دین برای عبادته، نه دزدی و جنایته
- استقلال، آزادی، جمهوری، جمهوری

- کرد و بلوچ و ترکمن، با ترک و فارس و شاهسون
- مردم این بوم و برند چون تو و او و ما و من
- بادل و جان به صد بیان از زن و مرد، یک سخن
- حق طلبند و بت شکن!
- مسلمونند، یهودی اند مسیحی اند، بهایی اند
- نه دزد رأی ملت اند نه غاصب ولایت اند
- ایرانی اند، ایرانی اند مردم این خاک کهن
- حق طلبند و بت شکن!

دنباله سروده

- عصر حجر گذشته است سنت بد شکسته است
- بر سر سرزمین ما شمر اگر نشسته است
- بانک خروش می رسد از زن و مرد، تن به تن
- حق طلبند و بت شکن!

- دور حقوق بشر است راه خلافت خطر است
- این که زنان حق ندارند زمان آن، دیگه سر است
- مرد و زن و پیرو جوان سبز لباس و گل دهان
- حق طلبند و بت شکن!

• ن- شاهد

Paradox of repression

- کاربرد خشونت افراد میانه را به سمت دولت سوق می دهد. وقتی خشونت بگار برده شود، دولت می توان بسادگی سرکوب را توجیه کند. اما اگر خشونت علیه جنبش مقاومت غیر مسالمت آمیز بکار بگیرد، سمپاتی بیشتری برای مردم بوجود می آورد.
- جنبش پرهیز از خشونت شرایط برای شرکت بزرگ تری را فراهم می کند. تعداد شرکت کنندگان در جنبش مقاومت بزرگترین سلاح علیه حکومت خواهد بود.
- پرهیز از خشونت شرایط را برای ایجاد نهاد های مدنی آلترناتیو فراهم می آورد که وضعیت حاکم را زیر پرسش می برد و زمینه نهاد های مستقل و نظم دموکراتیک را بوجود می آورد.
- پرهیز از خشونت دست محافل حقوق بشری جهان را باز می کند که از جنبش مقاومت دفاع کنند.

دنباله

- به دلیل تناقض سرکوب (Paradox of repression)، حکومت از خشونت طرف مقابل استقبال می کند و حتی می کوشد که عوامل خودش (پروواکاتیوها) را به این کار وامی دارد. با توجه به امکانات تکنولوژیک عکس و فیلم برداری و پخش آن می توان توطئه های حکومتی را چنانکه تا به حال دیده شده خنثی نمود. مظلوم واقع شدن ضرورت جلب سمپاتی مردم است.
- پرهیز از خشونت سبب خواهد شد که در میان حاکمیت شکاف بیفتد. کار برد خشونت سبب یگانگی آنها می شود. با پرهیز از خشونت اختلاف درون حکومت برای خنثی کردن آن علنی می شود. از طرف دیگر عناصر درون حکومت نگران سازش و کنار آمدن با اپوزیونی که خشونت طلب نیست نمی شود.
- پرهیز از خشونت سبب می شود که افرادی از درون حاکمیت به جنبش مقاومت بپیوندند. حتی افراد نظامی و پلیس ممکن است در برابر دستورات فرماندهان خود برای سرکوب نا فرمانی کنند و در صورت ادامه فشار به مردم ملحق شوند. در حالیکه خشونت آنها را مصر به سرکوب می کند.